

การจัดการความขัดแย้งของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางใหญ่-กาญจนบุรี Conflicts Management of Bangyai-Kanchanaburi the Intercity Motorway Project

พินิตา แก้วจิตคงทอง

Phinita Kaewchitkhongthong

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University, Thailand

Email: kkk_kwank@hotmail.com

Received: April 28, 2021

Revised: April 30, 2021

Accepted: April 30, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สาเหตุความขัดแย้ง และ (2) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางใหญ่-กาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า (1) ความขัดแย้ง คือ 1) ด้านความสัมพันธ์ เกิดจากการขาดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม 2) ด้านข้อมูล เกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน 3) ด้านค่านิยม เกิดจากพื้นที่ดำเนินโครงการกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม 4) ด้านโครงสร้าง เกิดจากการส่งมอบพื้นที่โครงการ แนวก่อสร้างพาดผ่านและพื้นที่ทับซ้อนกับหน่วยงานอื่น และ 5) ด้านผลประโยชน์ เกิดจากการประเมินค่าชดเชยที่ต่ำกว่าความเป็นจริง และ (2) การจัดการความขัดแย้ง ได้แก่ 1) ด้านการยอมรับ ด้วยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เป็นที่ยอมรับและการเข้ามามีส่วนร่วมของคู่ขัดแย้งทุกฝ่าย 2) ด้านการประนีประนอม โดยการให้รัฐกับประชาชนหาแนวทางและความต้องการในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และ 3) ด้านการร่วมมือ ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหา และรัฐควรเป็นผู้สนับสนุนและให้ข้อมูลทางวิชาการและหลีกเลี่ยงประเด็นปัญหา

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง, การยอมรับ, การประนีประนอม, การร่วมมือ

Abstract

This research paper has three objectives: (1) to study causes of conflicts and (2) to study conflict management of the intercity motorway project of Bangyai-Kanchanaburi. This research used a qualitative analysis, selectively selected key informants were government representatives, the public sector, and civil society. The instruments used for data collection were interview form, data analysis, descriptive analysis. The research results were found that (1) the problem and

conflict were 1) relationship. Caused by a lack of confidence and trust Opportunities for people to participate, 2) Information from perception of information and knowledge and understanding, 3) Values arising from the project area affecting traditional way of life, 4) Structure Caused by the delivery of the project area Construction lines across and areas overlapping with other agencies, and 5) benefits This is due to an underestimation of compensation, and (2) Conflict management including 1) Acceptance Through an acceptable hearing process and the participation of all conflicting parties, 2) compromise. By allowing the state and the people to find solutions and needs to solve common problems, and 3) in cooperation. By giving people the opportunity to take part in decision-making solutions And the state should support and provide academic information and avoid problems.

Keywords: Conflict Management, Acceptance, Compromise, Cooperation

บทนำ

ความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติธรรมดาในสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียหรือการพัฒนาที่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการของคนในสังคม (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2546) ซึ่งแนวคิดนี้ สอดคล้องกับที่ Morris (2004) ได้กล่าวไว้ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ความขัดแย้งบางครั้งก่อให้เกิดประโยชน์ในการได้แนวคิดใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น หรือในบางครั้งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงก็ได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้งนั้น ซึ่ง Moore (2003) ได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท คือ (1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (data conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการมีข้อมูลมากหรือน้อยเกินไป ทำให้การประมวลผลมีความผิดพลาด มีความแตกต่างของการเก็บและศึกษาข้อมูล มีการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันในปัญหาเรื่องเดียวกัน ซึ่งอาจจะมาจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน สุดท้ายก็นำมาซึ่งความขัดแย้ง เช่น การออกข่าวลือ เป็นต้น (2) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (interests conflict) การมีทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำกัดบนโลกบนโลกนี้ล้วนแต่ส่งผลให้ต่างฝ่ายต่างต้องการที่จะครอบครองผลประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งเงิน ตำแหน่ง หรืออำนาจ ผลที่ตามมา คือ ความขัดแย้ง (3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (structural conflict) เกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจ การใช้อำนาจ การแย่งชิงอำนาจ การกระจายอำนาจ รวมไปถึงกฎระเบียบ ข้อบังคับ และระบบต่าง ๆ ความรู้เสถียรภาพในระบบการเมืองไทยสะท้อนให้เห็นว่ามีจุดบกพร่องบางประการที่แฝงอยู่ในโครงสร้างการเมืองระดับชาติและระดับการเมืองภาคประชาชน จึงทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยมีความผิดพลาด และส่งผลกระทบต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558) (4) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (relationship conflict) ที่เกิดจากอารมณ์ ความรุนแรง และพฤติกรรมเชิงลบต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความเข้าใจผิด และ (5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (values conflict) เกิดขึ้นจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติความเป็นมาที่แต่ละคนได้รับการหล่อหลอมมาจากการเลี้ยงดูในวัยเด็กจนเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้ หากมองด้านความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐที่มีอำนาจ

เหนือ (super ordination) กับประชาชนที่มีอำนาจด้อยกว่า (subordination) โดยหลักแล้วผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าจะพยายามรักษาโครงสร้างสถานะเดิมที่เป็นอยู่ (status quo) (สนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2553)

โครงการทางหลวงพิเศษ ระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี เป็นเส้นทางคมนาคมที่จะทำให้การเดินทางสู่ภาคตะวันตกมีความกระชับ รวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะจังหวัดกาญจนบุรีเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศพม่าบริเวณบ้านน้ำพุร้อน ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง ซึ่งติดต่อกับเมืองทวายของประเทศพม่า ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวมีระยะทาง 96 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมและดูแลของกรมทางหลวง วงเงินลงทุน 49,120 ล้านบาท แบ่งเป็นค่าก่อสร้าง 43,700 ล้านบาท และค่าเวนคืน (ค่าจัดกรรมสิทธิ์ที่ดินและชดเชย) 5,420 ล้านบาท และได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาเวนคืนที่ดิน ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2556 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2556 พื้นที่ประมาณ 27 ตำบล 7 อำเภอ ใน 4 จังหวัด คือ นนทบุรี นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี มีผู้ถูกเวนคืน 3,727 ราย คิดเป็นเนื้อที่ 6,808.5 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่ดินส่วนบุคคลและบางแปลงไม่มีชื่อเจ้าของ โดยมีแนวเส้นทางจุดเริ่มต้นโครงการเชื่อมต่อกับถนนรัตนภิบาล อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จุดสิ้นสุดโครงการบรรจบบริเวณทางหลวงหมายเลข 324 (กาญจนบุรี-จระเข้สามพัน) จังหวัดกาญจนบุรี

การดำเนินการโครงการดังกล่าว มีแนวทางตัดผ่านที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเป็นทรัพย์สินโดยชอบด้วยกฎหมายของประชาชนชาวบางใหญ่-นครชัยศรี-นครปฐม-ท่ามะกา-ท่าม่วง-กาญจนบุรี ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ต้องถูกเวนคืนที่ดิน สูญเสียที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน ประชาชนในพื้นที่ที่มีความยากลำบากมากขึ้นในการไปมาหาสู่กันระหว่างชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ยินยอมที่จะให้กรมทางหลวงเวนคืนที่ดินดังกล่าว แต่กรมทางหลวงจะต้องจ่ายค่าทดแทนในสิ่งปลูกสร้างและค่าที่ดินให้กับประชาชนในราคาตลาด ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่การชดเชยที่กรมทางหลวงชดเชยให้จากการถูกเวนคืนที่ดินจ่ายให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบนั้นไม่สามารถจัดหาที่ดิน ที่อยู่อาศัย และที่ทำกินใหม่ได้ในเวลาที่เหมาะสมภายหลังจากการถูกเวนคืนที่ดิน นอกจากนี้บางพื้นที่มีการแบ่งแยกพื้นที่ที่เคยทำกินมาก่อนเพราะถนนผ่ากลาง บางคนพื้นที่ถูกถนนตัดผ่านหมด รวมทั้งค่าชดเชยไม่คุ้ม และไม่สามารถนำไปซื้อที่ดินใหม่ได้ ขณะเดียวกัน บริเวณถนนตัดผ่านมีโบราณสถานหลายแห่งที่ได้รับผลกระทบจากแรงสั่นสะเทือนจากรถที่วิ่งด้วยความเร็ว 120 กม. ต่อชั่วโมง รวมทั้งเสียงที่เกิดจากการที่รถวิ่ง ทำให้วิถีชีวิตแบบเดิมหายไป อีกทั้งกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพของคนในชุมชน ทั้งฝุ่นควันและเสียง ตลอดจนอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นในการก่อสร้าง

โครงการทางหลวงพิเศษ ระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี ทำให้เกิดความขัดแย้งทั้งในระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น และระดับท้องที่ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ทำให้หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนต้องสูญเสียทรัพยากร ทั้งงบประมาณ คน และเวลาในการจัดการ บางกรณีก็สามารถจัดการความขัดแย้งนั้นได้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี แต่หลายกรณีก็ยังไม่สามารถจัดการได้และยังคงยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการความขัดแย้งของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางใหญ่-กาญจนบุรี ด้วยการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการทางหลวงพิเศษ ระหว่างเมืองสายบางใหญ่-กาญจนบุรี เพื่อเข้าใจต่อสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และเป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาความ

ขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุความขัดแย้งของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางใหญ่-กาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการความขัดแย้งของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางใหญ่-กาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มุ่งสนใจศึกษาปรากฏการณ์เพื่อศึกษาประสบการณ์เชิงอัตวิสัย (subjective) และความหมายที่ได้จากประสบการณ์ในประเด็นที่สนใจในบริบทเฉพาะ โดยจัดวางทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ในบริบทและฉากทางสังคม (social setting) ซึ่งจะใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (analytic description) เพื่อนำเอาข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์จริงมาวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขความสำเร็จของภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ที่เอื้อต่อกระบวนการจัดการความขัดแย้ง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ (1) ตัวแทนภาครัฐ คือ กรมทางหลวงพิเศษ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) ตัวแทนภาคเอกชน คือ ตัวแทนบริษัทที่ได้รับสัมปทาน และ (3) ตัวแทนภาคประชาสังคม คือ ตัวแทนภาคเอกชนและภาคประชาชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) ผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์จากการทบทวนวรรณกรรม แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นคำถามแบบปลายเปิด หัวข้อเรื่องครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ประกอบกับเครื่องบันทึกเสียง และอุปกรณ์ในการจดบันทึกข้อมูลอื่นๆ เช่น สมุดจดบันทึก เป็นต้น

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์เจาะลึก โดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง และเป็นประธานโครงการปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นผู้ตรวจสอบว่าข้อคำถามในการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น มีเนื้อหาสาระครอบคลุม และเป็นตัวแทนที่ดีในเรื่องที่จะตรวจวัด หรือสิ่งที่ต้องการทำความเข้าใจหรือไม่ จากนั้นดำเนินการปรับปรุงคำถามในการสัมภาษณ์ให้มีความกระชับและเข้าใจง่ายตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และจึงนำแบบสัมภาษณ์เจาะลึกดังกล่าวไปเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ประกอบกับ การศึกษาภาคสนาม (field research) ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิจัยสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครบถ้วนสมบูรณ์ การวิจัยนี้เน้นการศึกษาจากเอกสารเป็นหลัก โดยทำการรวบรวม กำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการ จากนั้นทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน ประกอบกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation observation) เป็นการสังเกตอยู่ห่าง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีทั้งการสังเกตแบบไม่ให้ผู้สังเกตรู้ตัวและให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว เช่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่บางใหญ่ นครชัยศรี ท่ามะกา และท่าม่วง

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผล ในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษา และสรุปให้เห็นถึงสาเหตุของความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งโครงการทางหลวงพิเศษ ระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สาเหตุความขัดแย้งของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี มีดังนี้

1.1 ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (relationship conflict) ปัญหาสำคัญในการดำเนินโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี เป็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งอาจจะเกิดจากความเข้าใจผิดหรือการสื่อสารที่ผิดพลาดระหว่างรัฐกับประชาชน ประกอบกับการดำเนินการของบริษัทที่ปรึกษาในกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ โดยเฉพาะในขั้นตอนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ประชาชนมองว่า รัฐได้มีการละเลยละเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพราะการที่หน่วยงานจ้างให้บริษัทที่ปรึกษาดำเนินการศึกษาความเหมาะสมด้านเศรษฐกิจวิศวกรรมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นไม่ได้มีการปฏิบัติให้เป็นไปโดยชอบตามกฎหมาย นอกจากนี้ บริษัทที่ปรึกษา-ผู้รับจ้างได้ตัดประเด็นข้อโต้แย้งของประชาชนออกไปจากรายงานสรุปครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ทำให้กระบวนการชี้แจงกระบวนการรับฟังความคิดเห็นถูกบิดเบือนไป การที่บริษัทที่ปรึกษาตัดประเด็นข้อโต้แย้งของประชาชนออกไปจากรายงานนั้น ทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจการดำเนินโครงการ เพราะการที่บริษัทที่ปรึกษาตัดประเด็นข้อโต้แย้งของประชาชนดังกล่าวออกไปเพื่อให้ผลสรุปการศึกษามีความเหมาะสมในการดำเนินการและเป็นไปตามความมุ่งหวังของบริษัทที่ปรึกษาในการดำเนินโครงการต่อไป เพื่อผลทางธุรกิจนั้น ทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจว่าโครงการทางหลวงพิเศษจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนที่อาจจะเกิดปัญหาในเชิงความสัมพันธ์โดยสภาพของความไม่เข้าใจกันอยู่แล้ว เมื่อมีการมอบหมายภารกิจให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการในเรื่องดังกล่าวกลับยิ่งทำให้เกิดปัญหามากขึ้น จนกลายเป็นความขัดแย้งในการดำเนินโครงการ จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นได้ว่า กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้น ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือได้รับทราบข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้น หรือเริ่มกระบวนการรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ 1 และเมื่อประชาชนได้รับทราบข้อมูลโครงการจากประชาชนบางกลุ่มซึ่งเป็นลักษณะของการรับฟังข้อมูลเพียงด้านเดียว ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจในการดำเนินโครงการ และเมื่อเกิดความไม่ไว้วางใจตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว ทำให้การดำเนินกระบวนการในการรับฟังความคิดเห็นอีกหลายครั้ง ก็ไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเช่นเดียวกันจึงเห็นได้ว่า หากหน่วยงานได้มีการให้ข้อมูลในการดำเนินการและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการดำเนินโครงการได้ เพราะประชาชนจะได้รับทราบข้อมูลรอบด้านมากกว่าที่จะได้รับทราบ

ข้อมูลด้านเดียวจากกลุ่มประชาชนด้วยกันเอง ซึ่งมักจะเป็นข้อมูลด้านเดียวที่จะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นได้ ดังนั้น ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์จึงเป็นปัญหาที่สามารถจัดการได้หากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างชัดเจน โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นก็จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และก่อให้เกิดความไว้วางใจในการดำเนินงานต่างของรัฐขึ้น แต่หากโครงการใดที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นหรือไม่ไว้วางใจตั้งแต่เริ่มต้นก็จะส่งผลให้ขาดไว้วางใจในทุกขั้นตอนจนกว่าโครงการจะแล้วเสร็จ

1.2 ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ ความขัดแย้งที่สำคัญอีกประการในการดำเนินโครงการ คือ ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ ซึ่งในที่นี้ คือ การดำเนินการโดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง โดยจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเห็นว่ารัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกเรื่องและทุกขั้นตอนที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนแต่ในการดำเนินโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี ดังกล่าวปรากฏว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนการศึกษาศึกษาความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจ วิศวกรรม และผลกระทบสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ทราบข้อมูลการดำเนินโครงการมาก่อน เพิ่งจะมาทราบในขั้นตอนการศึกษาผลกระทบที่บริษัทได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นขึ้น ประกอบกับการเชิญประชาชนที่ได้รับผลกระทบเข้าร่วมก็ไม่ได้ดำเนินการอย่างครบถ้วนทุกกลุ่ม รวมทั้งไม่ใช่ผู้ได้รับผลกระทบที่แท้จริงและส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมเป็นผู้แทนหน่วยงานรัฐโดยจากเอกสารการศึกษาสรุปเวทีการรับฟังความคิดเห็น พบว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็น 5 ครั้ง ได้ระบุกลุ่มเป้าหมายตามเอกสารประกอบการสัมมนา ได้แก่ หน่วยงานราชการระดับอำเภอ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาและศาสนสถาน สาธารณสุขและสถานเอนกประสงค์ธุรกิจและเอกชนกลุ่มอนุรักษ์และ NGO แต่ไม่ระบุประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นในแบบสอบถามก็มีจำนวนน้อยจนไม่สามารถนำไปสรุปวิเคราะห์ประมวลได้ จึงเห็นได้ว่า ในการดำเนินโครงการทางหลวงพิเศษดังกล่าวยังขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ จากเป้าหมายความต้องการและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง คือ (1) หน่วยงานรัฐมีหน้าที่ในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ในภาพรวมของประเทศ (2) เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายกฎระเบียบและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นหลักในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานโดยการยึดมั่นในระเบียบและแนวทางปฏิบัติมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนเพราะเจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่ว่าประชาชนมักจะไม่เข้าใจในการดำเนินโครงการหรือนโยบายต่างๆ (3) ประชาชนที่ได้รับผลกระทบก็มีความต้องการให้การดำเนินโครงการมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางประการไม่ให้ส่งผลกระทบทางลบต่อประชาชนในพื้นที่ จากมุมมองของผลประโยชน์ที่แตกต่างกันดังกล่าว จึงทำให้การแก้ไขปัญหาาร่วมกันเป็นไปได้ยากเพราะหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐยังยึดมั่นในการดำเนินการตามนโยบายภายใต้ขอบเขตภารกิจของหน่วยงานและคำสั่งผู้บังคับบัญชาเป็นสำคัญ ในขณะที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่ก็มีมุมมองว่า โครงการควรยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญโดยไม่ได้ต่อต้านโครงการ เพียงแต่ต้องการให้มีการดำเนินโครงการอย่างเหมาะสมและต้องไม่กระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชนหรือหากส่งผลกระทบกับประชาชนบางกลุ่ม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ควรมีการเตรียมการเพื่อจัดการกับปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเพื่อเป็นการชดเชย เยียวยาให้แก่ประชาชนกลุ่มดังกล่าวด้วย

1.3 ความขัดแย้งด้านข้อมูล ปัญหาสำคัญที่เป็นสาเหตุมาสู่ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการ คือ ความขัดแย้งด้านข้อมูลทั้งระหว่างหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐ-ประชาชนหน่วยงานรัฐที่อยู่ระหว่างหน่วยงานและหน่วยงานรัฐที่อยู่ภายในหน่วยงานเดียวกัน ได้แก่ (1) ความขัดแย้งด้านข้อมูลทั้งระหว่างหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน เนื่องจากหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องอย่างครบถ้วนแก่ประชาชนปัญหาสำคัญที่เป็นสาเหตุมาสู่ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการ คือ หน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องอย่างครบถ้วนแก่ประชาชน เห็นได้จากการศึกษาที่พบว่า สิ่งที่ประชาชนวิตกกังวล คือ การดำเนินโครงการจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่จึงได้มีการแสดงความเห็นคัดค้านโครงการ แต่จากการศึกษาพบว่าประเด็นปัญหาข้อกังวลต่างๆ ที่ประชาชนวิตกกังวลว่าจะกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนนั้นหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบได้มีการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น กับประชาชนในประเด็นต่างๆ แล้วแต่ไม่ได้มีการแจ้งข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลให้ประชาชนได้ทราบจนทำให้เกิดการโต้แย้งคัดค้านการดำเนินโครงการในเรื่องต่างๆ ทั้งในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ประเด็นการกำหนดของเขตการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นการพิจารณาทางเลือกอื่นตามที่ประชาชนเสนอแนะ ซึ่งประเด็นดังกล่าวล้วนเป็นประเด็นสำคัญ แต่หน่วยงานกลับไม่มีการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องให้ประชาชนได้รับ ประกอบกับข้อมูลที่มีอยู่ในมือของประชาชนจะมีเพียงส่วนหนึ่งและเมื่อได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วนจึงต้องแสวงหาข้อมูลด้วยตนเอง จนนำมาซึ่งความไม่เข้าใจในการดำเนินโครงการ เมื่อประกอบกับคู่ขัดแย้งไม่ได้มีการให้ข้อมูลที่รอบด้านโดยอาจจะมีการปกปิดข้อมูลไว้บางส่วนทำให้ปัญหาขยายวงกว้างขึ้นจึงนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น (2) ความขัดแย้งด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐที่อยู่คนละหน่วยงาน จากการศึกษาข้อมูลจะเห็นว่า การดำเนินโครงการของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานนั้นพบว่า แต่ละหน่วยงานต่างก็ดำเนินการตามกรอบภารกิจและแผนงานของหน่วยงาน โดยขาดการเชื่อมโยงข้อมูลหรือประสานงานระหว่างหน่วยงานทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ ขาดการบูรณาการในภาพรวม และ (3) ความขัดแย้งด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐที่อยู่ภายในหน่วยงานเดียวกันจากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก พบว่า การดำเนินงานของหน่วยงานรัฐนอกจากเกิดปัญหาความขัดแย้งด้านข้อมูลในแนวราบระหว่างหน่วยงานแล้วปัญหาสำคัญ คือ ความขัดแย้งด้านข้อมูลในแนวตั้งของหน่วยงาน โดยเห็นได้ชัดจากการถ่ายทอดนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติโดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนกลางพบว่า ได้มีการกำหนดแผนงานหรือแนวทางในการจัดการผลกระทบหรือการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่เป็นข้อกังวลของประชาชนในพื้นที่ตลอดจนได้มีการนำข้อเรียกร้องของประชาชนกลับมาพิจารณาศึกษาทบทวนทางเลือกแล้วเช่นการสร้างทางลอดทางข้ามการศึกษาผลกระทบเปรียบเทียบหากมีการก่อสร้างเป็นทางยกระดับตลอดเส้นทางตามข้อเสนอของประชาชนแล้วแต่ข้อมูลดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีการถ่ายทอดลงสู่ผู้ปฏิบัติในพื้นที่อย่างชัดเจน ทำให้การศึกษาในระดับพื้นที่พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ไม่สามารถตอบข้อมูลหรือแนวทางการจัดการปัญหาข้อเรียกร้องต่างๆ ของประชาชนได้ จนนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนขึ้นในพื้นที่ ดังนั้น ปัญหาด้านข้อมูลโดยเฉพาะการถ่ายทอดลงนโยบายลงสู่การปฏิบัติในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความขัดแย้งเพราะข้อมูลจากหน่วยงานใน

ส่วนกลางกลับไม่ได้มีการถ่ายทอดลงไปสู่เจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่อย่างชัดเจน ทั้งที่เจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่จะเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่กลับไม่มีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลการดำเนินโครงการอย่างรอบด้าน

2. การจัดการความขัดแย้งโครงการทางหลวงพิเศษ ระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความขัดแย้งในโครงการทางหลวงพิเศษนี้ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการยอมรับการยอมรับ หรือการยอมให้ ด้วยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เป็นที่ยอมรับและการเข้ามามีส่วนร่วมของคู่ขัดแย้งทุกฝ่าย รวมทั้งพยายามปรับกรอบแนวคิดในการตัดสินใจดำเนินโครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อยุติความขัดแย้ง เช่น การดำเนินการเวนคืนของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางใหญ่-กาญจนบุรี ขัดต่อหลักความจำเป็นภายใต้หลักความได้สัดส่วน จึงทำให้การเวนคืนที่ไม่เป็นธรรม เป็นการผลกระทบความเสี่ยงและผลกระทบจากการดำเนินโครงการของภาครัฐให้แก่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ตลอดแนวโครงการ ซึ่งต้องแบกรับภาระอย่างไม่เป็นธรรม และเมื่อพิจารณาจำนวนค่าชดเชยหรือค่าทดแทนการเวนคืนที่ต่ำกว่าราคาท้องตลาด ดังนั้น การจัดการความขัดแย้งในเรื่องการเวนคืนด้วยข้อกฎหมาย จะทำให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เพราะความขัดแย้งเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเวนคืนและหลักความได้สัดส่วน ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 37 ที่ได้กำหนดหลักการเวนคืน คือ เป็นการเวนคืนเท่าที่จำเป็น ต้องชดเชยราคาอย่างเป็นธรรม และต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะและผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน ซึ่งเป็นหลักความได้สัดส่วนหรือหลักพอสมควรแก่เหตุ ซึ่งบังคับให้รัฐใช้อำนาจดำเนินการหรือกิจกรรมที่เป็นการจัดทำบริการสาธารณะและอื่นๆ ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักประสิทธิภาพ หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่รัฐต้องคำนึงถึงการได้สัดส่วนอย่างเหมาะสมระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะเกิดขึ้นกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ (2) ด้านการประนีประนอม เป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่พฤติกรรมการมุ่งเอาชนะในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในระดับปานกลาง มีลักษณะของการพบปะหารือกัน เพื่อเจรจาต่อรอง แยกแยะ และประสานความเข้าใจ ด้วยการอธิบายข้อแตกต่างทางความคิดให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เพื่อหาจุดยืนระหว่างกลางของทั้งสองฝ่าย ยอมได้บางส่วนและยอมเสียในบางส่วน โดยการแก้ปัญหาแบบนี้ อาจไม่สร้างความพอใจให้แก่ทั้งสองฝ่ายได้อย่างเต็มที่ตามความต้องการ โดยการให้ทั้งสองฝ่าย คือ รัฐกับประชาชนหาแนวทางและความต้องการในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อให้มีประสิทธิภาพเกิดความเป็นธรรมกับทั้งสองฝ่ายโดยให้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการทางหลวงพิเศษ ทั้งสองฝ่าย ดังเช่น ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษ สายบางใหญ่-กาญจนบุรีที่จะต้องอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปนอกพื้นที่โครงการจะต้องได้รับค่าตอบแทนจากรัฐอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของประชาชน โดยรัฐจะต้องจัดสรรพื้นที่ทำกินให้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพและสร้างรายได้เพิ่ม โดยรัฐเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจของทั้งสองฝ่ายและลดความขัดแย้งลงได้ ส่วนรัฐถ้าหากมีการก่อสร้างก็จะเป็นการลดปัญหาในเรื่องการคมนาคมรวมทั้งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และ (3) ด้านการร่วมมือ เป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่มุ่งเอาชนะขณะเดียวกันก็มีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในการแก้ไขในระดับสูง ให้ความร่วมมือ ประสานประโยชน์ ระดมสมอง เพื่อแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ มีกระบวนการแก้ปัญหาที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์

หรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ด้วยเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาจะทำให้การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งโดยการไม่เผชิญหน้ากับชาวบ้าน และรัฐควรเป็นผู้สนับสนุนและให้ข้อมูลทางวิชาการและหลีกเลี่ยงประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งจะทำให้การต่อต้านและคัดค้านจากชาวบ้านในโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรีลดลง แล้วค่อยหาวิธีการเจรจารูปแบบใหม่ นอกจากนี้ การให้ประชาชนหรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน โดยการจัดให้มีการประชุมและเสวนาถกปัญหาร่วมกัน และรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และมีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับปัญหาของตนเอง เพราะข้อมูลหรือข้อเท็จจริง คนในชุมชนจะมีประสบการณ์และเรียนรู้จากสภาพธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ

อภิปรายผล

โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี พบว่ามีสาเหตุความขัดแย้งที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (relationship conflict) ปัญหาสำคัญในการดำเนินโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี เป็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งอาจจะเกิดจากความเข้าใจผิดหรือการสื่อสารที่ผิดพลาดระหว่างรัฐกับประชาชน ประกอบกับการดำเนินการของบริษัทที่ปรึกษาในกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ โดยเฉพาะในขั้นตอนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ประชาชนมองว่า รัฐได้มีการละเลยละเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพราะการที่หน่วยงานจ้างให้บริษัทที่ปรึกษาดำเนินการศึกษาความเหมาะสมด้านเศรษฐกิจ วิศวกรรม และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้น ไม่ได้มีการปฏิบัติให้เป็นไปโดยชอบตามกฎหมาย นอกจากนี้ บริษัทที่ปรึกษา-ผู้รับจ้างได้ตัดประเด็นข้อโต้แย้งของประชาชนออกไปจากรายงานสรุปครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ทำให้กระบวนการชี้แจงกระบวนการรับฟังความคิดเห็นถูกบิดเบือนไปการที่บริษัทที่ปรึกษาตัดประเด็นข้อโต้แย้งของประชาชนออกไปจากรายงานนั้น ทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจการดำเนินโครงการเพราะการที่บริษัทที่ปรึกษาตัดประเด็นข้อโต้แย้งของประชาชนดังกล่าวออกไป เพื่อให้ผลสรุปการศึกษามีความเหมาะสมในการดำเนินการ และเป็นไปตามความมุ่งหวังของบริษัทที่ปรึกษาในการดำเนินโครงการต่อไป เพื่อผลทางธุรกิจนั้นทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจว่า โครงการทางหลวงพิเศษจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนที่อาจจะเกิดปัญหาในเชิงความสัมพันธ์โดยสภาพของความไม่เข้าใจกันอยู่แล้ว เมื่อมีการมอบหมายภารกิจให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการในเรื่องดังกล่าว กลับยิ่งทำให้เกิดปัญหามากขึ้น จนกลายเป็นความขัดแย้งในการดำเนินโครงการ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นได้ว่า กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้น ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือได้รับทราบข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่

เริ่มต้น หรือเริ่มกระบวนการรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ 1 และเมื่อประชาชนได้รับทราบข้อมูลโครงการจากประชาชนบางกลุ่มซึ่งเป็นลักษณะของการรับฟังข้อมูลเพียงด้านเดียว ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจในการดำเนินโครงการและเมื่อเกิดความไม่ไว้วางใจตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว ทำให้การดำเนินกระบวนการในการรับฟังความคิดเห็นอีกหลายครั้งก็ไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเช่นเดียวกันจึงเห็นได้ว่า หากหน่วยงานได้มีการให้ข้อมูลในการดำเนินการและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการดำเนินโครงการได้ เพราะประชาชนจะได้รับทราบข้อมูลรอบด้านมากกว่าที่จะได้รับทราบข้อมูลด้านเดียวจากกลุ่มประชาชนด้วยกันเอง ซึ่งมักจะเป็นข้อมูลด้านเดียวที่จะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นได้ ดังนั้น ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์จึงเป็นปัญหาที่สามารถจัดการได้หากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างชัดเจนโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นก็จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและก่อให้เกิดความไว้วางใจในการดำเนินงานต่างของรัฐขึ้น แต่หากโครงการใดที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นหรือไม่ไว้วางใจตั้งแต่เริ่มต้น ก็จะส่งผลให้ขาดไว้วางใจในทุกขั้นตอนจนกว่าโครงการจะแล้วเสร็จ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนของ สุนีย์ มัลลิกามาลย์ (2545) ซึ่งได้อธิบายว่า ประชาชนต้องได้รับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประชาชนจึงควรได้รับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจน ถูกต้องรวดเร็ว ภายใต้ระยะเวลาที่เหมาะสม โดยประชาชนควรมีส่วนร่วมในการคิด และแสดงความคิดเห็น ภายหลังจากที่ประชาชนมีความรู้จากการศึกษาและทำความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารที่ได้มาแล้ว ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ผู้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะไปใช้ประกอบ การพิจารณา ขณะเดียวกัน ประชาชนควรมีส่วนร่วมพิจารณาและตัดสินใจ ซึ่งเป็นการให้ประชาชนได้ร่วมพิจารณาในด้านต่างๆ เช่น เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับโครงการการเลือกพื้นที่ที่ใช้ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ ประชาชนควรมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ และประเมินผล เป็นการให้ประชาชนได้ร่วมทำหน้าที่เฝ้าระมัดระวัง และเตือนภัยที่อาจเกิดขึ้นกับการดำเนินโครงการ เพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันเวลาก่อนที่จะเกิดผลร้ายขึ้น

2. ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ ความขัดแย้งที่สำคัญอีกประการในการดำเนินโครงการ คือ ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ ซึ่งในที่นี้ คือ การดำเนินการโดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง โดยจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเห็นว่ารัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกเรื่องและทุกขั้นตอนที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนแต่ในการดำเนินโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี ดังกล่าว ปรากฏว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนการศึกษาศึกษาความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจ วิศวกรรม และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ทราบข้อมูลการดำเนินโครงการมาก่อนเพิ่งจะมาทราบในขั้นตอนการศึกษาผลกระทบที่บริษัทได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นขึ้นประกอบกับการเชิญประชาชนที่ได้รับผลกระทบเข้าร่วมก็ไม่ได้ดำเนินการอย่างครบถ้วนทุกกลุ่ม รวมทั้งไม่ใช่ผู้ได้รับผลกระทบที่แท้จริง และส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมเป็นผู้แทนหน่วยงานรัฐโดยจากเอกสารการศึกษาสรุปเวทีการรับฟังความคิดเห็น พบว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็น 5 ครั้ง ได้ระบุกลุ่มเป้าหมายตามเอกสารประกอบการสัมมนา ได้แก่ หน่วยงานราชการระดับอำเภอ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา

และศาสนสถานสาธารณสุขและสถานเอนามัย องค์กรธุรกิจและเอกชนกลุ่มอนุรักษ์และ NGO แต่ไม่ระบุประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นในแบบสอบถามก็มีจำนวนน้อยจนไม่สามารถนำไปสรุปวิเคราะห์ประมวลได้จึงเห็นได้ว่า ในการดำเนินโครงการทางหลวงพิเศษดังกล่าวยังขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ จากเป้าหมายความต้องการและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง คือ (1) หน่วยงานรัฐมีหน้าที่ในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ในภาพรวมของประเทศ (2) เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายกฎระเบียบและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นหลักในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานโดยการยึดมั่นในระเบียบและแนวทางปฏิบัติมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนเพราะเจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่ว่าประชาชนมักจะไม่น่าเชื่อถือในการดำเนินโครงการหรือนโยบายต่างๆ และ (3) ประชาชนที่ได้รับผลกระทบก็มีความต้องการให้การดำเนินโครงการมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางประการไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อประชาชนในพื้นที่

ทั้งนี้ จากแนวคิดของ Gittinger (1982) มองว่า ผลประโยชน์มี 2 ลักษณะ คือ ผลประโยชน์ที่ไม่มีตัวตน คือ ผลประโยชน์ที่วัดไม่ได้จากแง่ของปริมาณ หรือในแง่ของมูลค่าในรูปตัวเงิน และผลประโยชน์ที่มีตัวตน คือ ผลตอบแทนที่วัดมูลค่าเป็นจำนวนเงินได้ การแบ่งผลประโยชน์ตามลักษณะนี้ อาศัยมาตรการการวัดค่าที่ยอมรับทั่ว ๆ ไป คือ ตีค่าเป็นจำนวนเงินได้ และผลประโยชน์บางชนิดซึ่งอาจวัดไม่ได้ในเวลาหนึ่งกลายเป็นผลประโยชน์ที่วัดได้ เช่น ผลประโยชน์จากโครงการ ซึ่งผลประโยชน์นี้เป็นผลตอบแทนที่วัดค่าได้ยาก ขณะเดียวกัน มนุษย์ รัตนอุบล (2545) ชี้ให้เห็นว่า การวิเคราะห์ผลประโยชน์ระหว่างโครงการของภาครัฐบาล และภาคเอกชน ว่าจะมีความแตกต่างกัน โดยที่ภาคเอกชนจะเน้นผลกำไรในรูปตัวเงิน (money profit) ที่ได้จากโครงการ ในขณะที่ภาครัฐบาลจะเน้นการวิเคราะห์ไปในรูปของเศรษฐกิจ โดยเน้นผลกำไรทางสังคม (social profit) เป็นส่วนรวม แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้มีการกำหนดให้ต้องทำการวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมในโครงการต่าง ๆ ว่าจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมอย่างไร หรือไม่ หากเกิดผลเสียจะมีมาตรการและวิธีการป้องกันอย่างไร ดังนั้น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยน นั่นคือ การกระทำต่อกันในลักษณะของผลประโยชน์ต่างตอบแทน ซึ่งหากสังคมที่มีความขัดแย้งสูงและปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อประชาชนในชุมชนในห้วงที่มีความขัดแย้ง การให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อประชาชนในชุมชนในห้วงที่มีความขัดแย้ง การให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจตอบแทนก็จะทำให้ประชาชนมีความพอใจในระดับหนึ่ง ซึ่งหากมีความพอใจมากก็จะช่วยลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้ ก็จะช่วยลดความขัดแย้งได้ และจะเกิดความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น แทนที่ความขัดแย้งนั้น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งได้จะต้องเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และไม่ผิดจริยธรรม และศีลธรรม เพราะมีหลาย ๆ คนเลือกผลตอบแทนมหาศาล มากกว่าที่จะเลือกความมีจริยธรรม ความมีศีลธรรม หรือสิ่งที่ควรทำ ผลประโยชน์จึงกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งต่าง ๆ เกิดขึ้นตามมาอีก ดังนั้น ปัจจัยด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชน-เอกชน จะเป็นประโยชน์ในการจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ไปดำเนินการในชุมชนได้จะต้องมีลักษณะดังนี้ (1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชนและเอกชนจะต้องได้รับความ

เป็นธรรม (2) การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนต้องมีผลประโยชน์บ้างตามสมควร (3) โครงการที่จัดขึ้นในชุมชนต้องไม่กระทบหรือเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน สิ่งของของชาวบ้านและชุมชน รวมทั้งไม่เป็นการกระทบรายได้ที่ชาวบ้านมีอยู่ก่อนแล้ว และ (4) ความเสียหายส่วนบุคคลหรือแต่ละครอบครัว และความเสียหายของชุมชนโดยรวมที่เกิดจากการดำเนินการโครงการในชุมชนจะต้องได้รับการชดเชยหรือดูแลเป็นพิเศษ

3. ความขัดแย้งด้านข้อมูล ปัญหาสำคัญที่เป็นสาเหตุนำมาสู่ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการ คือ ความขัดแย้งด้านข้อมูลทั้งระหว่างหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐ-ประชาชนหน่วยงานรัฐที่อยู่ระหว่างหน่วยงานและหน่วยงานรัฐที่อยู่ภายในหน่วยงานเดียวกัน ดังนี้ (1) ความขัดแย้งด้านข้อมูลทั้งระหว่างหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน เนื่องจากหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องอย่างครบถ้วนแก่ประชาชนปัญหาสำคัญที่เป็นสาเหตุนำมาสู่ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการคือหน่วยงานรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องอย่างครบถ้วนแก่ประชาชนเห็นได้จากการศึกษาที่พบว่า สิ่งที่ประชาชนวิตกกังวล คือ การดำเนินโครงการจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่จึงได้มีการแสดงความเห็นคัดค้านโครงการ แต่จากการศึกษาพบว่า ประเด็นปัญหาข้อกังวลต่าง ๆ ที่ประชาชนวิตกกังวลว่าจะกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนนั้นหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบได้มีการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในประเด็นต่าง ๆ แล้วแต่ไม่ได้มีการแจ้งข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลให้ประชาชนได้ทราบจนทำให้เกิดการโต้แย้งคัดค้านการดำเนินโครงการในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ประเด็นการกำหนดของเขตการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นการพิจารณาทางเลือกอื่นตามที่ประชาชนเสนอแนะ ซึ่งประเด็นดังกล่าวล้วนเป็นประเด็นสำคัญแต่หน่วยงานกลับไม่มีการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องให้ประชาชนได้รับ ประกอบกับข้อมูลที่มีอยู่ในมือของประชาชนจะมีเพียงส่วนหนึ่งและเมื่อได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วนจึงต้องแสวงหาข้อมูลด้วยตนเองจนนำมาซึ่งความไม่เข้าใจในการดำเนินโครงการเมื่อประกอบกับคู่ขัดแย้งไม่ได้มีการให้ข้อมูลที่รอบด้านโดยอาจจะมีการปกปิดข้อมูลไว้บางส่วนทำให้ปัญหาขยายวงกว้างขึ้นจึงนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น (2) ความขัดแย้งด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐที่อยู่คนละหน่วยงาน จากการศึกษาข้อมูลจะเห็นว่า การดำเนินโครงการของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานนั้นพบว่า แต่ละหน่วยงานต่างก็ดำเนินการตามกรอบภารกิจและแผนงานของหน่วยงานโดยขาดการเชื่อมโยงข้อมูลหรือประสานงานระหว่างหน่วยงานทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ขาดการบูรณาการในภาพรวม (3) ความขัดแย้งด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐที่อยู่ภายในหน่วยงานเดียวกันจากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก พบว่า การดำเนินงานของหน่วยงานรัฐนอกจากเกิดปัญหาความขัดแย้งด้านข้อมูลในแนวราบระหว่างหน่วยงานแล้ว ปัญหาสำคัญ คือ ความขัดแย้งด้านข้อมูลในแนวดิ่งของหน่วยงานโดยเห็นได้ชัดจากการถ่ายทอดนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติโดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนกลางพบว่า ได้มีการกำหนดแผนงานหรือแนวทางในการจัดการผลกระทบหรือการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นข้อกังวลของประชาชนในพื้นที่ตลอดจนได้มีการนำข้อเรียกร้องของประชาชนกลับมาพิจารณาศึกษาทบทวนทางเลือกแล้ว เช่น การสร้างทางลอดทางข้าม การศึกษาผลกระทบเปรียบเทียบหากมีการก่อสร้างเป็นทางยกระดับตลอดเส้นทางตามข้อเสนอของประชาชนแล้ว แต่ข้อมูลดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีการถ่ายทอดลงสู่ผู้ปฏิบัติในพื้นที่อย่างชัดเจน ทำให้การศึกษาในระดับพื้นที่พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ไม่สามารถตอบข้อมูลหรือแนวทางการดำเนินการจัดการปัญหาข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของประชาชนได้จนนำมาซึ่งความขัดแย้ง

ระหว่างรัฐกับประชาชนขึ้นในพื้นที่ดังนั้นปัญหาด้านข้อมูลโดยเฉพาะการถ่ายทอดลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความขัดแย้งเพราะข้อมูลจากหน่วยงานในส่วนกลางกลับไม่ได้มีการถ่ายทอดลงไปสู่เจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่อย่างชัดเจนทั้งที่เจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่จะเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนได้เป็นอย่างดีแต่กลับไม่มีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลการดำเนินโครงการอย่างรอบด้านจากการศึกษาวิเคราะห์ชนิดของความขัดแย้งตามแนวคิดของ Moore (2003) ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่าความขัดแย้งเรื่องของสัมพันธภาพผลประโยชน์ และข้อมูลเป็นความขัดแย้งที่สามารถแก้ไขได้โดยจากการศึกษาในรายละเอียดของความขัดแย้ง พบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสามารถดำเนินการแก้ไขไปได้ในคราวเดียวกันเพียงแต่ระยะเวลาในการจัดการอาจจะแตกต่างกัน

โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรี พบว่ามีวิธีการจัดการความขัดแย้ง 3 ด้าน ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการยอมรับ ด้วยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เป็นที่ยอมรับและการเข้ามามีส่วนร่วมของคู่ขัดแย้งทุกฝ่าย รวมทั้งพยายามปรับกรอบแนวคิดในการตัดสินใจดำเนินการดำเนินโครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อยุติความขัดแย้ง ซึ่งการยอมรับเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้ปัญหาที่คิดว่าจะเกิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นมีความขัดแย้งลดลง โดยจะต้องมีการเจรจาในลักษณะที่มีประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายเท่านั้น เช่น ในเรื่องการจ่ายเวนคืนและค่าชดเชยแก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ปัจจุบันมีตัวแทนที่เป็นภาคเอกชนและกลุ่มบุคคลเข้ามามีบทบาทในการเจรจาต่อรองในเรื่องการเวนคืนที่ดินแทนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ กระบวนการที่สร้างความขัดแย้งและความแตกแยกความสามัคคี คือ การใช้การลงประชามติ เพราะมีทางเลือกให้เพียงสองทางซึ่งทำให้ต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะ เช่น การลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญทำให้ประเทศไทยแบ่งออกเป็นสองขั้วทันที ดังนั้น กระบวนการที่ดีที่สุด คือ กระบวนการที่ทำให้ทุกฝ่ายเป็นผู้ชนะด้วยกันทั้งสิ้น (วันชัย วัฒนศัพท์, 2548) การจะแก้ไขความขัดแย้งได้ต้องเข้าใจคำว่า จุดยืนกับจุดสนใจเสียก่อน จุดยืน คือ สิ่งที่เขาจะทะเลาะกันหรือสิ่งเราเห็นๆ กันมาเป็นประเด็นปัญหาที่หยิบยกขึ้นมาพูดกัน ซึ่งหากมีแต่เพียงกันที่จุดยืนกล่าวคือ เรานำคำตอบมาเป็นโจทย์ เช่น ฝ่ายหนึ่งจะยินยอมรับค่าเวนคืนตามที่รัฐกำหนด ส่วนอีกฝ่ายไม่ยินยอมรับค่าเวนคืนตามที่กำหนดไว้ เรียกร้องให้มีการประเมินค่าเวนคืนที่ดินให้สมเหตุสมผลกับสิ่งที่ต้องสูญเสียไปในขณะที่จุดสนใจ คือ ความจำเป็น ความห่วงกังวล หรือความกลัวที่อยู่เบื้องหลังจุดยืนหากจะเจรจากันสำเร็จทั้งสองฝ่ายจะต้องเข้าใจจุดสนใจของกันและกัน ซึ่งการที่จะเข้าใจกันได้ทุกฝ่ายจะต้องหันหน้าเข้ามาคุยกันก่อนความขัดแย้งใด ๆ ก็ตาม จะต้องมาจบที่การเจรจาเสมอ แต่ที่ผ่านมาการใช้กระบวนการเจรจายังไม่ได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากไม่มีตัวแทนผู้มีอำนาจในการตัดสินใจของทั้งสองฝ่ายมาร่วมเจรจาจึงทำให้ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการชดเชยค่าเวนคืนที่ดินของโครงการทางหลวงพิเศษ สายบางใหญ่-กาญจนบุรียังหาข้อสรุปไม่ได้ทำให้ความไม่เข้าใจกันของทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนไปเป็นความขัดแย้งและความแตกแยกทางความคิดระหว่างรัฐกับประชาชนชาวบางใหญ่-นครปฐม-ราชบุรี-กาญจนบุรี มาจนถึงปัจจุบัน

2. ด้านการประนีประนอม เป็นการพบปะหารือกัน เพื่อเจรจาต่อรอง แยกแยะ และประสานความเข้าใจด้วยการอธิบายข้อแตกต่างทางความคิดให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เพื่อหาจุดยืนระหว่างกลางของทั้งสองฝ่าย โดยการให้ทั้งสองฝ่าย คือ รัฐกับประชาชนหาแนวทางและความต้องการในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อให้มี

ประสิทธิภาพเกิดความเป็นธรรมกับทั้งสองฝ่ายโดยให้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการทางหลวงพิเศษฯ ทั้งสองฝ่าย
 ดังเช่น ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษ สายบางใหญ่-กาญจนบุรีที่จะต้อง
 อพยพย้ายถิ่นฐานออกไปนอกพื้นที่โครงการจะต้องได้รับค่าตอบแทนจากรัฐอย่างเป็นธรรมและเป็นที่พอใจของ
 ประชาชน โดยรัฐจะต้องจัดสรรพื้นที่ทำกินให้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชน ส่งเสริมการ
 ประกอบอาชีพและสร้างรายได้เพิ่ม โดยรัฐเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจของทั้งสองฝ่ายและลด
 ความขัดแย้งลงได้ ส่วนรัฐถ้าหากมีการก่อสร้างก็จะเป็นการลดปัญหาในเรื่องการคมนาคม รวมทั้งการพัฒนา
 ทางด้านเศรษฐกิจ Heywood (2002) ได้สรุปว่า การเมือง คือ ศิลปะในการปกครอง การเมืองเป็นเรื่องของ
 สาธารณะชน การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประนีประนอม และการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และการเมือง
 คือ อำนาจและการแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากร และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วชิรินทร์ ศรีชุมพร (2552)
 ที่ศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้าง
 เขื่อนแก่งเสือเต้น ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่ การเปิด
 โอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐ การเจรจา และการยอมรับโดยสันติวิธีและ
 การประนีประนอม เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ พิทยา สอนประสิทธิ์ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง
 ของการก่อสร้างชายฝั่ง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยของการจัดการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระหว่าง
 ดำเนินการก่อสร้างและพื้นที่ดำเนินการก่อสร้างแล้ว คือ การประนีประนอม และพื้นที่ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ
 คือ การประนีประนอม

3. ด้านการร่วมมือ เป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่มุ่งเอาชนะ ขณะเดียวกันก็มีพฤติกรรมการให้ความ
 ร่วมมือในการแก้ไขในระดับสูง ให้ความร่วมมือ ประสานประโยชน์ ระดมสมอง เพื่อแก้ปัญหาอย่างเต็มที่
 มีกระบวนการแก้ปัญหาที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ด้วยเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไข
 ปัญหาจะทำให้การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งโดยการไม่เผชิญหน้ากับชาวบ้าน และรัฐควรเป็นผู้สนับสนุนและให้ข้อมูล
 ทางวิชาการและหลีกเลี่ยงประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งจะทำให้การต่อต้านและคัดค้านจาก
 ชาวบ้านในโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่-กาญจนบุรีลดลง แล้วค่อยหาวิธีการเจรจารูปแบบ
 ใหม่ นอกจากนี้ การให้ประชาชนหรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหา
 ร่วมกับภาครัฐเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน สอดคล้องกับ
 Verba & Nei (1972) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เป็นแค่เพียงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่าง
 คนส่วนใหญ่เข้าใจกัน ในความเป็นจริงแล้ว พลเมืองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลายกรณี ถึงแม้ว่า
 การเลือกตั้งจะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดน่าจะเป็นการที่บุคคล
 หรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะกดดันการตัดสินใจของรัฐบาลในเรื่องหรือปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขาโดยตรง
 มากกว่า ดังนั้น หากประชาชนขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ตนเองพึงมีในการกำหนดนโยบายและแสดง
 ความคิดเห็นทางการเมืองย่อมก่อให้เกิดความไม่พอใจและการคัดค้านนโยบายนั้นๆ ได้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ
 พิทยา สอนประสิทธิ์ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งของการก่อสร้างชายฝั่ง ผลการศึกษาพบว่า
 ปัจจัยของการจัดการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ไม่มีการก่อสร้างโครงสร้างชายฝั่ง คือ การร่วมมือ

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากความขัดแย้งเกิดจากการขาดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจแก่ประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินด้วยความโปร่งใส จึงขอเสนอแนะว่า ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้กับภาคประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกำหนดนโยบายไม่ว่าจะเป็นการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินโครงการร่วมกับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการจัดเวทีเสวนาร่วมกับตัวแทนทุกภาคส่วนเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2. เนื่องจากความขัดแย้งเกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน จึงขอเสนอแนะว่า ภาครัฐต้องแสวงหาข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งศึกษาถึงผลได้ผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการให้รอบด้าน ควรศึกษาความเป็นไปได้ในด้านเทคนิค ผลกระทบที่อาจเกิดจากโครงการที่ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งการหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจเกิดกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการโดยการบริหารจัดการความเสี่ยงในภาวะวิกฤตและหาแนวทางแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นให้รอบด้าน นอกจากนี้ภาครัฐและบริษัทที่ปรึกษาต้องให้ความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับฟังความคิดเห็นให้ครอบคลุมทุกกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้

3. เนื่องจากความขัดแย้งเกิดจากพื้นที่ดำเนินโครงการกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชน จึงขอเสนอแนะว่า ภาครัฐควรแก้ไข ปรับเปลี่ยนโครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและชุมชน หลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจเกิดต่อวิถีชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. เนื่องจากความขัดแย้งเกิดจากการประเมินค่าชดเชยที่ต่ำกว่าความเป็นจริงความเสียหายนอกพื้นที่เวนคืนจากการก่อสร้าง การส่งมอบพื้นที่โครงการ แนวก่อสร้างพาดผ่านหน่วยงานอื่น และพื้นที่ทับซ้อนของหน่วยงานภาครัฐ จึงขอเสนอแนะว่าการบริหารจัดการโครงการของภาครัฐควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดข้อผิดพลาดหรือความขัดแย้งเหมือนเดิม ดังนั้น การศึกษาความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจ วิศวกรรม และผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ก่อนจะเริ่มโครงการควรมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และนำข้อมูลที่ได้อัสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเพื่อประกอบการพิจารณาเพื่อตัดสินใจ ขณะเดียวกัน องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและนักวิชาการ ควรวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าไปแทรกแซงผลการศึกษาเพื่อหวังผลประโยชน์ นำเสนอข้อมูลจากการศึกษาตามข้อเท็จจริงในพื้นที่ตลอดแนวของโครงการ

5. เนื่องจากความขัดแย้งเกิดจากคู่ขัดแย้งต้องการดำเนินการตามความต้องการหรือผลประโยชน์ของตนเอง ในกรณีการเพิ่มทางลอดทางข้ามและทางคู่ขนานตลอดแนวโครงการ ดังนั้น การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการนั้น ควรนำความต้องการของแต่ละกลุ่มมาวิเคราะห์เพื่อแสวงหาจุดร่วมเพราะหากพิจารณาถึงการหาจุดร่วมที่จะสามารถยอมรับได้ โดยกรมทางหลวงควรชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงกรณีการเพิ่มทางลอดทางข้ามและทางคู่ขนาน พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนว่า มีความพึงพอใจหรือไม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวจะทำให้คู่ขัดแย้งทั้งสองไม่ต้องรู้สึกว่าจะต้องเปลี่ยนจุดยืนของตัวเอง เพราะหน่วยงานรัฐก็มีการดำเนินการในการเพิ่มทางลอดทางข้ามและทางคู่ขนานเพื่อจัดการผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่อยู่ ขณะเดียวกัน

ต้องประชาสัมพันธ์ประชาชนได้รับทราบและควรสำรวจความคิดเห็นหรือประเมินความพึงพอใจของประชาชนไปด้วยในคราวเดียวกัน ซึ่งถือว่าการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยอีกทางหนึ่ง รวมทั้งเป็นการแสวงหาจุดร่วมในการดำเนินโครงการที่จะเกิดประโยชน์กับคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2546). *อาวุธมีชีวิต?: แนวคิดเชิงวิพากษ์ว่าด้วยความรุนแรง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2558). *การเมืองวัฒนธรรมไทย: ว่าด้วยความทรงจำ วาทกรรม อำนาจ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- พิทยา สอนประสิทธิ์. (2560). *การจัดการความขัดแย้งของการก่อสร้างชายฝั่ง* (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร-ลาดกระบัง.
- มนูญ รัตนอุบล. (2545). *การวิเคราะห์ผลประโยชน์และต้นทุนของโครงการจัดรูปที่ดินในจังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชรินทร์ ศรีชุมพร. (2552). *ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2548). *การเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อเปลี่ยนจากการเผชิญหน้าไปสู่ความร่วมมือ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2553). *สังคมวิทยาของความแตกแยกในระบบสังคมการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: อุกาการพิมพ์.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย.
- Gittinger, J. P. (1982). *Economic analysis of agricultural projects* (2nd ed., completely rev. and expanded). Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Heywood, A. (2002). *Politics* (2nd ed.). New York: Palgrave Macmillan.
- Moore, C. W. (2003). *The mediation process: Practical strategies for resolving conflict* (3rd ed. rev.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Morris, C. (2004). *Managing conflict in health care settings: Principles, practices & policies*. Bangkok: Prepared for a workshop at King Prajadhipok's Institute.
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row.